

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО**

КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПЕДАГОГІКА ТА ПСИХОЛОГІЯ

Галузь знань: 01 «Освіта/Педагогіка»

Спеціальність: 017 «Фізична культура і спорт»

Спеціалізація: Фізкультурно-спортивна реабілітація

Галузь знань: 02 «Культура і мистецтво»

Спеціальність: 024 «Хореографія»

Факультет фізичної культури і спорту, педагогічної освіти,
післядипломної та заочної освіти

Львів – 2021 рік

Робоча програма з дисципліни «Педагогіка та психологія» для підготовки студентів: галузі знань: 01«Освіта/Педагогіка», спеціальність: 017 «Фізична культура і спорт», спеціалізація «Фізкультурно-спортивна реабілітація»; галузі знань: 02 «Культура і мистецтво», спеціальність: 024 «Хореографія».

Розробник: доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки та психології Криштанович С. В.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри педагогіки та психології
Протокол від № 1, від « 31» серпня 2021 року

Завідувач кафедри
педагогіки та психології
доцент, кандидат педагогічних наук _____

Соловйов В.Ф.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань – <i>01«Освіта/Педагогіка», 02 «Культура і мистецтво»</i>	Нормативна	
Модулів – 3 Змістових модулів – 3	Спеціальностей <i>017 «Фізична культура і спорт», спеціалізація: Фізкультурно-спортивна реабілітація; 024 «Хореографія»</i>	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин - 150		2	
		Семестр	
	4		
Тижневих годин: - для <i>денної</i> форми навчання згідно графіку проходження навчальних дисциплін; - для <i>заочної</i> форми навчання згідно графіку проведення сесій.	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <i>бакалавр</i>	Лекції	
		24 год.	
		Практичні, семінарські	
		26 год.	
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		100 год.	
		Індивідуальні завдання: год.	
Вид контролю : <i>екзамен</i>			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

2.1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Психологія та педагогіка» є формування у студентів базових знань про основні закономірності функціонування психіки, для розуміння механізмів, які забезпечують ефективність навчального процесу та формують оптимальні методи засвоєння знань та педагогічну скерованість мислення студентів.

2.2. Завдання навчальної дисципліни

Основними завданнями навчальної дисципліни є:

- дати необхідні знання про психологічні особливості особистості різних вікових періодів та методи їх формування;
- розкрити психологічну структуру професійної діяльності майбутнього фахівця;
- забезпечити студентів необхідними знаннями про методи управління та корекції власними психічними станами;
- озброїти знаннями про психологічну структуру малої групи;
- навчити методам діагностики та формування колективу;
- сформувати комунікативні навички та уміння будувати процес спілкування;
- засвоїти найважливіші поняття: виховання, освіта, особистість, розвиток та інші;
- ознайомитись з найбільш значимими сучасними педагогічними ідеями та теоріями;
- навчитись теоретично обґрунтовано описувати і пояснювати реальні педагогічні ситуації;
- оволодіти алгоритмами вирішення педагогічних задач;
- набути навичок самостійної роботи з педагогічною літературою;
- ознайомитися з найважливішими нормативними документами про школу і освіту;
- набути навичок професійної рефлексії (самооцінки).

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати**:

- закономірності психічних явищ, методи їх діагностики;
- засоби впливу та корекції психічних явищ, методи їх діагностики;
- засоби впливу та корекції психічних станів та властивостей;
- особливості їх прояву в обраному виді діяльності;
- виявляти, описувати, пояснювати педагогічні факти, явища та процеси в реальному житті.

вміти:

- проводити психолого-педагогічні спостереження;
- враховувати індивідуально-психологічні особливості особистості в учбово-виховному процесі;
- корегувати актуальні психічні стани індивіда та впливати на процес його комунікації;
- діагностувати соціально психологічні явища первинної групи;
- самостійно поповнювати педагогічні знання;
- формувати первинні навички дослідницької роботи та професійної рефлексії (самооцінки).

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. «Загальні основи психології і педагогіки»

Тема 1. Вступ, предмет, об'єкт, завдання та методи психології.

Тема 2. Предмет педагогіки та методи науково-педагогічних досліджень.

Тема 3. Основні проблеми розвитку європейського шкільництва та педагогічної думки.

Тема 4. Історія українського шкільництва та педагогіки.

Тема 5. Психологічна структура особистості.

Тема 6. Розвиток особистості та виховання. Вікова періодизація. Вікові особливості психічного та фізичного розвитку особистості.

Змістовний модуль 2 «Розвиток особистості та виховання. Вікова періодизація. Вікові особливості психічного та фізичного розвитку особистості»

Тема 7. Темперамент. Характер.

Тема 8. Когнітивна сфера особистості – відчуття та сприймання.

Тема 9. Поняття про пам'ять та мислення.

Тема 10. Емоційна та мотиваційна сфера особистості.

Тема 11. Соціально-психологічні основи спілкування.

Змістовний модуль 3. «Теорія освіти, навчання та виховання»

Тема 12. Процес навчання. Методи і засоби навчання. Організаційні форми навчання. Урок в сучасній школі.

Тема 13. Сутність процесу виховання. Закономірності та принципи виховання. Методи, форми та засоби виховання.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістовних модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>13</i>
Змістовний модуль 1. «Загальні основи педагогіки та психології»												
1. Вступ, предмет, об'єкт, завдання та методи психології	11	2	2			7						
2. Предмет педагогіки та методи науковопедагогічних досліджень	11	2	2			7						
3. Основні проблеми розвитку європейського шкільництва та педагогічної думки.	11	1	2			8						
4. Історія українського шкільництва та педагогіки	11	1	2			8						
5. Психологічна структура особистості	11	2	2			7						
6. Розвиток особистості та виховання. Вікова періодизація. Вікові особливості психічного та фізичного розвитку особистості	11	2	2			7						
Змістовний модуль 2. «Розвиток особистості та виховання. Вікова періодизація. Вікові особливості психічного та фізичного розвитку особистості»												
7. Темперамент. Характер	12	2	2			8						
8. Когнітивна сфера особистості – відчуття та сприймання.	12	2	2			8						
9. Поняття про пам'ять та мислення.	12	2	2			8						
10. Емоційна та мотиваційна сфера особистості.	12	2	2			8						
11. Соціально-психологічні основи	12	2	2			8						

спілкування.												
Змістовний модуль 3. «Теорія освіти, навчання та виховання»												
12. Процес навчання. Методи і засоби навчання. Організаційні форми навчання. Урок в сучасній школі.	12	2	2			8						
13. Сутність процесу виховання. Закономірності та принципи виховання. Методи, форми та засоби виховання.	12	2	2			8						
Разом	150	24	26			100						

5. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Вступ, предмет, об'єкт, завдання та методи психології	2	
2	Предмет педагогіки та методи науковопедагогічних досліджень	2	
3	Основні проблеми розвитку європейського шкільництва та педагогічної думки.	-	
4	Історія українського шкільництва та педагогіки	2	
5	Психологічна структура особистості	2	
6	Розвиток особистості та виховання. Вікова періодизація. Вікові особливості психічного па фізичного розвитку особистості	2	
7	Темперамент. Характер	2	
8	Когнітивна сфера особистості – відчуття та сприймання.	2	
9	Поняття про пам'ять та мислення.	2	
10	Емоційна та мотиваційна сфера особистості.	2	
11	Соціально-психологічні основи спілкування.	2	
12	Процес навчання. Методи і засоби навчання. Організаційні форми навчання. Урок в сучасній школі.	2	
13	Сутність процесу виховання. Закономірності та принципи виховання. Методи, форми та засоби виховання.	2	

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Вступ, предмет, об'єкт, завдання та методи психології	2	
2	Предмет педагогіки та методи науковопедагогічних досліджень	2	
3	Основні проблеми розвитку європейського шкільництва та педагогічної думки.	2	
4	Історія українського шкільництва та педагогіки	2	
5	Психологічна структура особистості	2	
6	Розвиток особистості та виховання. Вікова періодизація. Вікові особливості психічного па фізичного розвитку особистості	2	

7	Темперамент. Характер	2	
8	Когнітивна сфера особистості – відчуття та сприймання.	2	
9	Поняття про пам'ять та мислення.	2	
10	Емоційна та мотиваційна сфера особистості.	2	
11	Соціально-психологічні основи спілкування.	2	
12	Процес навчання. Методи і засоби навчання. Організаційні форми навчання. Урок в сучасній школі.	2	
13	Сутність процесу виховання. Закономірності та принципи виховання. Методи, форми та засоби виховання.	2	

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Вступ, предмет, об'єкт, завдання та методи психології	7	
2	Предмет педагогіки та методи науковопедагогічних досліджень	7	
3	Основні проблеми розвитку європейського шкільництва та педагогічної думки.	9	
4	Історія українського шкільництва та педагогіки	7	
5	Психологічна структура особистості	7	
6	Розвиток особистості та виховання. Вікова періодизація. Вікові особливості психічного та фізичного розвитку особистості	7	
7	Темперамент. Характер	8	
8	Когнітивна сфера особистості – відчуття та сприймання.	8	
9	Поняття про пам'ять та мислення.	8	
10	Емоційна та мотиваційна сфера особистості.	8	
11	Соціально-психологічні основи спілкування.	8	
12	Процес навчання. Методи і засоби навчання. Організаційні форми навчання. Урок в сучасній школі.	8	
13	Сутність процесу виховання. Закономірності та принципи виховання. Методи, форми та засоби виховання.	8	

8. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання студенти виконують у формі підготовки доповідей, рефератів, тестових завдань, мультимедійних презентацій за наступними темами:

1. Розвиток психологічної науки.
2. Перспективи розвитку сучасної психології.
3. Практичні аспекти застосування психологічних знань.
4. Роль міфологічних уявлень у становленні психологічної науки.
5. Особливості проведення експериментальних досліджень у психології.
6. Міждисциплінарні поняття в педагогіці
7. Видатні українські педагоги XIX- початку XX ст.

8. Розгляд основних теорій особистості.
9. Сучасні уявлення про особистість.
10. Як краще долати життєві кризи.
11. Про причини та природу особистісних розладів.
12. Агресивна поведінка дітей, чинники та шляхи попередження.
13. Криза сьомого року життя: її симптоми та шляхи подолання.
14. Центральні психологічні новоутворення пізнього дитинства.
15. Особливості переживання закоханості в юнацькому віці.
16. Як виховати генія?
17. Використання близнюкового методу при дослідженні темпераменту.
18. Формування характеру людини.
19. Прояви темпераменту: кроскультурний аспект. Чи можна виділяти «національний колорит» на основі властивостей темпераменту значної частини населення?
20. Спільні та відмінні риси чутливості людини та тварин.
21. Таємниця «шостого» відчуття: специфічна чутливість людини.
22. Синестезія у творчості.
23. Особливості сприймання часу людиною.
24. Використання мнемічних прийомів у повсякденній практиці.
25. Розлади пам'яті людини.
26. Вікові особливості протікання процесів пам'яті.
27. Психологічні механізми мимовільного запам'ятовування.
28. Особливості розвитку моторної пам'яті.
29. Теорія штучного інтелекту – міф чи реальність?
30. Роль та місце емоцій у сучасному світі.
31. Психологія емоційних переживань. Відмінності емоційного реагування у людей.
32. Психологія дружби.
33. Психологія кохання.
34. Основні характеристики спілкування.

35. Принципи переконання та групового впливу на прикладі втягування у секти.

36. Вплив «комунікатора» та зміст повідомлення.

37. Рівні навчання та типи учнів за стилями навчання.

38. Поняття індивідуального підходу у навчанні.

39. Основні концепції навчання: концепція випереджуючого розвитку, концепція проблемного навчання, концепція «від абстрактного до конкретного».

40. Основні проблеми екологічного виховання в сучасному українському суспільстві.

41. Моральне виховання як фундамент всієї системи виховної роботи.

42. Фізичне виховання, формування здорового способу життя.

Екзаменаційні вимоги

1. Психологія в системі сучасних наук.

2. Об'єкт та предмет психології.

3. Психічні процеси. Психічні стани.

4. Психічні властивості.

5. Теоретичні галузі психології.

6. Практичне значення психології.

7. Теоретичні методи психології.

8. Емпіричні методи психології.

9. Методи впливу на психіку людини.

10. Виникнення педагогіки як науки.

11. Предмет і об'єкт педагогіки.

12. Закони і закономірності педагогіки.

13. Основні категорії педагогіки.

14. Структура та галузі педагогіки. Система педагогічних наук.

15. Зв'язок педагогіки з іншими науками.

16. Поняття про науково-педагогічне дослідження.

17. Методи науково-педагогічних досліджень (загальні підходи).

18. Основні елементи педагогічного дослідження.
19. Поняття про індивіда, індивідуальність, особистість.
20. Структура особистості за Зигмундом Фройдом. Ід, Его, Суперего
21. Захисні механізми особистості.
22. Фази психосоціального розвитку за Е. Еріксоном.
23. Психологія пізнього дитинства (6—12 років)
24. Центральні психологічні новоутворення пізнього дитинства.
25. Психологія підлітків (12-15 років)
26. Криза 13-го року життя: її симптоми та шляхи подолання.
27. Статуси ідентичності (за Дж. Марсія).
28. Загальна характеристика відчуттів.
29. Види відчуттів та їхня класифікація.
30. Екстероцептивні, інтероцептивні та пропріоцептивні відчуття.
31. Абсолютна чутливість. Абсолютний поріг.
32. Диференційна чутливість. Диференційний поріг.
33. Кількісні зміни чутливості: адаптація, взаємодія відчуттів, сенсibilізація.
34. Якісні зміни чутливості. Синестезія.
35. Поняття про сприймання.
36. Мимовільне та довільне сприймання.
37. Особливості сприймання.
38. Загальна характеристика пам'яті.
39. Функції пам'яті.
40. Види пам'яті та їхня класифікація.
41. Процеси пам'яті.
42. Мислення як вища форма пізнавальної діяльності.
43. Практично-дійове мислення.
44. Наочно-образне мислення.
45. Репродуктивно-образне мислення.
46. Понятійне мислення.

47. Мисленнєві операції.
48. Властивості почуттів.
49. Функції почуттів.
50. Еволюційна теорія емоцій.
51. Теорія Джемса-Ланге.
52. Теорія Кеннона-Барда.
53. Теорія когнітивного дисонансу.
54. Види емоцій і почуттів та їхня класифікація.
55. Фундаментальні емоції.
56. Трикомпонентна теорія кохання Р. Стернберга.
57. Емоційні стани як форми переживань людини.
58. Потреби, мотиви та ціннісні орієнтації особистості.
59. Класифікація потреб за А. Маслоу.
60. Конституційна теорія Е. Кречмера.
61. Конституційна концепція У. Шелдона.
62. Фізіологічна теорія темпераменту І. Павлова.
63. Типи темпераменту та їхня психологічна характеристика
64. Поняття про характер та його провідні риси.
65. Поняття про спілкування, його структура та функції.
66. Соціальна перцепція.
67. Функції спілкування.
68. Механізми міжособистісного сприймання.
- 69.7 Ефекти міжособистісного сприймання.
70. Види спілкування.
71. Засоби та стилі спілкування.
72. Дидактика як галузь педагогіки, її виникнення і розвиток.
73. Основні категорії дидактики.
74. Методи навчання та їх класифікація.
75. Прийом навчання.
76. Організаційні форми навчання.

- 77. Урок — основна форма організації навчання.
- 78. Елементи уроку.
- 79. Взаємозв'язок типу і структури уроку. Основні вимоги до
- 80. Форми роботи на уроці.
- 81. Процес виховання, його структура і рушійні сили.
- 82. Структура процесу виховання.
- 83. Мета і завдання виховання. Закономірності виховання.
- 84. Національне виховання.
- 85. Принципи виховання.
- 86. Методи виховання. Прийом виховання.

9. Методи навчання

Методи навчання – взаємодія між викладачем і студентами, під час якої відбувається передача та засвоєння знань, умінь і навичок від викладача до студента, а також самостійної та індивідуальної роботи студента.

При проведенні визначених планом видів занять використовуються такі методи:

1. Під час викладення навчального матеріалу: - словесні (бесіда, пояснення, розповідь, інструктаж); - наочні (ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження); - практичні (вправи, практичні роботи, дослідні роботи).

2. За організаційним характером навчання:

- методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності;
- методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності;
- методи контролю та самоконтролю у навчанні;
- бінарні (поєднання теоретичного, наочного, практичного) методи навчання.

3. За логікою сприймання та засвоєння навчального матеріалу: індуктивнодедукційні, репродуктивні, прагматичні, дослідницькі, проблемні тощо.

10. Методи контролю

В процесі вивчення дисципліни «Методика викладання у вищій школі» здійснюється *поточний* контроль у вигляді опитування, оцінки виконання тестових методик, участі студентів в розробці психолого-педагогічних рекомендацій.

Тематичний контроль проводиться за допомогою виконання спеціально розроблених тестів за темами кожного змістовного модуля.

Підсумковий контроль (залік) проводиться в усній формі за заліковими питаннями.

1. Розподіл балів, які отримують студенти при здачі заліку

Поточне тестування та самостійна робота													Екзамен	Сума
Змістовий модуль 1						Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 1			
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	50	100
2	2	2	2	2	9	2	2	2	2	12	2	9		

T1, T2 ... T13 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка <i>ECTS</i>	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90 - 100	A	відмінно	зараховано
82 - 89	B	добре	
75 - 81	C		
68- 74	D		
61 - 67	E	задовільно	
35 - 60	F_x	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

За результатами всіх набраних балів кожному студентові виставляється кількість балів від 0 до 100, оцінка за чотирибальною національною шкалою і за шкалою ECTS.

При здачі екзамену студент отримує позитивну оцінку, якщо він набрав 18 і більше балів, в подальшому він складає іспит в усній формі за білетом, 16 який вбирає в себе два питання і додатково набирає від 0 до 50 балів. За результатами складання іспиту виводиться підсумкова оцінка шляхом додавання отриманих балів упродовж семестру та оцінки на іспиті.

12. Методичне забезпечення

1. Силабуси.
2. Навчальна програма з дисципліни.
3. Робоча програма з дисципліни.
4. Методичне забезпечення семінарських (практичних) занять.
5. Методичне забезпечення самостійної підготовки студентів.
6. Методичне забезпечення індивідуальної підготовки студентів.
7. Залікові вимоги з дисципліни.
8. Порядок оцінювання результатів навчання.
9. Інструктивно-методичні матеріали до лекційних занять (лекції, презентації, ілюстративний матеріал тощо).
10. Запитання до тестового контролю знань студентів з використанням ПЕОМ.
11. Завдання для виконання письмових модульних робіт (якщо передбачено програмою).
12. Екзаменаційні (залікові) білети з дисципліни.

Рекомендована література

Основна:

1. Боднарчук О.І., Боднарчук Л. І. Основи психології та педагогіки: Курс лекцій. – Київ : МАУП, 2001. – 168 с.
2. Божович Л. В., Славина Л. С. Психическоеразвитиешкольника и его воспитание. – Москва, 1979.
3. Ващенко Г. Виховний ідеал (записки виховника). – Полтава, 1994.
4. Винникот Д.В. Разговор с родителями. Москва, 1994.
5. Гамезо М. В., Домашенко И. А. Атлас по психологии. – Москва : Педагогическое общество России, 2001. – 276 с.

6. Гиппенрейтер Ю. Б. Введение в общую психологию: Курс лекций. – Москва : ЧЕРО, 1999. – 336 с.
7. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. – Київ: Либідь, 1997. – 374 с.
8. Загальна психологія: Навч. посіб. / О. Скрипченко, Л. Долинська, З. Огороднійчук та ін. – Київ : АПН, 1999. – 463 с.
9. Історія педагогіки / За ред. С. Грищенка. – Київ, 1973.
10. Кон И. С. Психология ранней юности. – Москва : Просвещение, 1989.
11. Крайг Г. Психология развития. – Санкт-Петербург : Питер, 2000.
12. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навч. посібник. – 4-е вид., доп. – Київ : ВАТ КДНК, 2003. – 615 с.
13. Немов Р. С. Психология. Кн. 1. – Москва : ВЛАДОС, 1997. – 688 с.
14. Основы психологии: Підручник / За ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. – Київ : Либідь, 1996. – 623 с.
15. Основы психологии: практикум / Ред.-сост. Л. Д. Столяренко. – Ростов на Дону : Феникс, 2003. – 704 с.
16. Партико Т. Б. Загальна психологія. – Київ : Ін Юре, 2008. – 416 с.
17. Партико Т. Б. Курс загальної психології: Навч. посібник. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2002. – 208 с.
18. Педагогика: Учебник для ВУЗов/ под ред. Бодровской Н. – Санкт-Петербург : Питер, 2000.
19. Педагогічна майстерність / За ред. І. А. Зязюна. – Київ : Вища школа, 1997. – 349 с.
20. Подласый И. М. Педагогика. – М.: Просвещение, 1996. – 478 с.
21. Практикум з педагогіки: навч. Посібник / За заг. ред. О. А. Дубасенюк. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 464 с.
22. Приступа Є., Пилат В. Традиції української національної фізичної культури. – Львів : Троян, 1991.
23. Приступа Є. Н. Народна фізична культура українців. – Львів, 1995. – 254 с.
24. Психологический словарь / Под ред. В. П. Зинченко, Б. Г. Мещерякова. – М.: ПедагогикаПресс, 1996. – 440 с.

25. Психология личности: Словарь-справочник / Под ред. П.П. Горностая, Т.М.Титаренко. – К.: Рута, 2001. – 320 с.
26. Психологічний словник / За ред. В. І. Войтка. – К.: Вища школа, 1982. – 216 с.
27. Психологія: Підручник / Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук та ін.; за ред. Ю. Л. Трофімова. – 2-ге вид. – К.: Либідь, 2000. – 558 с.
28. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. – СПб.: Питер Ком, 1999. – 720 с.
29. Слободчиков В. И., Исаев Е. И. Психология человека: Введение в психологию субъективности. – М.: Школа-Пресс, 1995. – 384 с.
30. Словарь практического психолога / Сост. С. Ю. Головин. – Минск: Харвест, 1997. – 800с.
31. Столяренко Л. Д. Основы психологии. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2000. – 672 с.
32. Сухомлинський В. Батьківська педагогіка. – К.,1979.
33. Фіцула М.М. Педагогіка: навч. посібник для студ. вузів. – 2-е вид., випр. і доп. – К.: Академія, 2005. – 560 с.
34. Хрестоматия по истории зарубежной педагогики: учеб. пособие для студентов пед. интов / Сост. и авт. вводных статей А. И. Пискунов. – М.: Просвещение, 1981. – 528 с.
35. Ягупов В.В. Педагогіка: навчально-виховний процес: навч. посібник. – К.: Либідь, 2003. – 560 с.

Інформаційні ресурси інтернет:

1. Журнал «Сучасна Освіта» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://s-osvita.com.ua/> Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/>
2. Національна академія педагогічних наук України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: naps.gov.ua/
3. Освітній портал – освіта в Україні, освіта за кордоном [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/>

4. Освітній проект ІНТЕРШКОЛА [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://is4all.in.ua/> Острів Знаний [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ostriv.in.ua/>
5. Партнерство в навчанні: освітня мережа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.partnersinlearningnetwork.com/>
6. Педагогіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pedagogika.at.ua>.
7. Педагогічні персоналії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pedagogika.at.ua/publ/pedagogichni_personaliji/6.
8. Програма Intel «Навчання для майбутнього» [Електронний ресурс] // Intel. Навчання для майбутнього в Україні. – Режим доступу: <http://www.iteach.com.ua/>
9. Almamater: Всё для преподавателей! [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://almamater.com.ua/>
10. European Training Village : Policy Report [Electronic resource]. – Access mode : <http://www2.trainingvillage.gr/etv/policyreport/policyreport.asp>.
11. Europeana [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.europeana.eu/portal/>.
12. Eurydice — Network on Educational System and Policies in the Europe / EACEA [Electronic resource]. – Access mode : http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/index_en.php.
13. Сайт наукової бібліотеки Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника. – <http://lib.ru.if.ua>.
14. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. – <http://www.nbuv.gov.ua/>
15. Наукова бібліотека національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. – <http://hklib.npu.edu.ua/>
16. Портал професійних психологів України «У психолога». – <http://upsihologa.com.ua/>